

MESTSKÉ
DIVADLO
ŽILINA

STATUS QUO
MAJA ZAĎE

Sandra Lasoková, Tajna Peršić, Peter Martinček, Ada Juhásová, Michal Koleják, Juliána Brutovská, Iveta Pagáčová, Michal Tomasy

STATUS QUO MAJA ZADE

Realizačný tím

TEXT

Maja Zade

PREKLAD

Martina Vannayová

DRAMATURGIA

Daniela Brezániová

KOSTÝMY

A SCÉNOGRAFIA

Marija Havran

VÝBER HUDBY A RÉŽIA

Marián Amsler ah

ÚČINKUJÚ

Peter Martinček

Miško (realitný maklér)

Miško (asistent predaja v drogérii)

Miško (herec)

Juliána Brutovská

Sabina (šéfka realitnej kancelárie)

Lucka (PR manažérka v divadle)

Tajna Peršić

Daniela (vedúca drogérie)

Martina (herečka)

Iveta Pagáčová

Mira (umelecká šéfka)

Eva (zákazníčka)

Natália Fašánková

Júlia (manželka)

Denisa (dramaturgička)

Klaudia (vedúca drogérie 2)

Ada Juhásová

Iva (realitná maklérka)

Antónia (priateľka)

Nina (kostýmová výtvarníčka)

Sandra Lasoková

Majka (realitná maklérka)

Broňa (kolegyňa v drogérii)

Michal Koleják

Maroš (sekretár v realitnej kancelárii)

Oto (kamarát)

Tomáš (kamarát)

Saša (priateľ umeleckej šéfky)

Michal Tomasy

Viliam (zákazník)

Fero (kolega v drogérii)

Kristián (herec)

Slovenská premiéra

8. júna 2024

149. premiéra

Mestského divadla Žilina.

Predstavenie vedie

Katarína Škerenčáková

Technické zabezpečenie inscenácie pod vedením

Juraja Špaleka realizovali:

SVETLÁ

Anton Mlacek

Peter Šlesár

ZVUK

Ľuboš Tomaščík

Lukáš Magoč

REKVIZITY

Róbert Samec

GARDERÓBA

Slavomíra Olejková

STAVBA SCÉNY

Róbert Samec

Tomáš Dlhopolček

Peter Pavlík

Richard Barčiak

Status quo.

Pre mužov
nastali ťažké
časy.

Predovšetkým
pre tých, ktorí
sú mladí, pekní,
hľadajú prácu
a volajú sa
Michal.

Súčasná hra nemeckej dramatičky Maje Zade ukazuje svet taký, aký je, len zrkadlovo obrátený. Pri moci sú ženy a objektom túžby a diskriminácie, v práci či doma, sú muži.

Prvý, mladý a atraktívny Miško sa zamestná v realitnej kancelárii. Predaj bytov a kontakt so zákazníkmi ho baví, ale jeho kolegyne sú zohratý tím žien a nováčikovi mužského pohlavia to v novej práci vôbec neľahčujú. Nehovoriac o jedinom mužovi vo firme, chutnom sekretárovi Marošovi, ktorý Miška považuje za konkurenciu.

Druhý, mladý a atraktívny Miško sa zamestná ako asistent predaja v drogérii. Záujem o rozmanitý sortiment a radosť zo získania práce preruší sexuálne obťažovanie egocentrickej vedúcej pobočky Daniely. Daniela Miškovi hneď prvý deň oznámi, že patrí priamo pod šéfkou a odmieta uznať akékoľvek hranice.

Tretí, mladý a atraktívny Miško dostáva ročné angažmá v divadle vďaka konkurzu, kde vystúpil polonahý. Stáva sa obeťou charismatickej, autoritatívnej umeleckej šéfkou Miry. Fascinuje ho a rýchlo sa medzi nimi rozvinie intenzívny vzťah, v ktorom sa umelecká

profesia prelína so sexuálnym napätím.

Všetci traja mladí a atraktívni Miškovia sú na začiatku svojej kariéry a všetci sa po správnosti volajú Michal. Ale v spoločnosti, kde o všetkom rozhodujú ženy, sa z každého Michala stane „pokusný Miško“.

Typické komické situácie zobrazujú neľahké svety troch rôznych Michalov, ktoré eliminujú slovo „muž“ a rozhodujúci hlas majú ženy. Obrátenie v hre sa týka mocenských vzťahov medzi pohlaviami. Bežne zaužívané roly sú vymenené. Na pracovnom pohovore sa mužov pýtajú, či plánujú mať deti. Ženy ovládli konvencie každodenného jazyka – napríklad už sa všeobecne nepožíva dramatici či diváci, ale dramatičky a diváčky. Varenie sa stalo mužskou záležitosťou, zatiaľ čo sú ženy povyšované vo svojej práci. Obrátený svet hry Maje Zade v réžii Mariána Amslera vyzýva človeka, aby spochybnil nepriznaný každodenný sexizmus a odhaľuje nerovnocenné mechanizmy moci v našej súčasnej spoločnosti.

Iveta Pagáčová, Peter Martinček

Peter Martinček, Michal Tomasy

„Je to hra, ktorá využíva veľmi šikovný trik výmeny pohlaví, aby zviditeľnila veci, na ktoré sme zvyknutí, ktoré sme sa naučili vnímať ako normálne. Aj keď nie sú normálne a v skutočnosti sú nesprávne. Je to hra pre mužov, ktorú by mali vidieť muži, pretože možno odídu z divadla s novým pohľadom na svet, v ktorom žijú. A pre ženy môže byť úľavou a dokonca zábavou vidieť muža, ktorý bojuje s ich každodennými situáciami“.¹

Kde je tá hranica? Čo je ešte „okej“ a čo už nie je „okej“ v rámci tolerancie a diskriminácie? Hranica je stále len šedá zóna a nevieme si jasne určiť pravidlá.

Marián Amsler

¹ MARIUS VON MAYENBURG,
REŽISÉR INSCENÁCIE STATUS QUO
V SCHAUBÜHNE V BERLÍNE.

Natália Fašánková, Juliána Brutovská, Iveta Pagáčová, Peter Martinček

Rozhovor s režisérom Mariánom Amslerom

Inscenácia **Status quo** je už tvojou treťou réžiou v žilinskom divadle. V minulosti si tu vytvoril inscenácie od nemeckých autorov – súčasnú komédiu **Prachy!** a adaptáciu románu **Anna Karenina**. **Status quo** je opäť hrou z nemeckého prostredia. Prebiehal výber tohto titulu podobne ako tie predošlé? Alebo si chcel skôr robiť autorský projekt?

Tak pre mňa sa žilinské divadlo, ako jedno z mála na Slovensku, profiluje výlučne cez súčasnú dramaturgiu alebo súčasné texty. Aj keď sme vyberali **Prachy! alebo **Annu Kareninu**, tak to bolo jedným z kritérií. Karenina síce znie ako dramatisácia klasického titulu, ale dramatisáciu pripravil Armin Petras, ktorý je jedným z významných súčasných dramatikov a režisérov. Čiže aj tú Annu Kareninu som bral skôr ako súčasný text, ale na motívy klasického románu. Mám veľký vzťah k súčasnej dramatike, čítam veľa nových textov a snažím sa ich aj pravidelne inscenovať. Takže pri **Status quo** sa to zopakovalo. Natrafil som na dramatičku Maju Zade, ktorú som sa raz stretol v Schaubühne v Berlíne, kde pracuje ako dramaturgička. Zoznámil**

nás úplnou náhodou David Gieselmann, ktorého hru Holuby ste tu tiež v Žiline inscenovali. S Majou sme sa rozprávali a vedel som, že aj píše hry, tak som sa jej potom neskôr ozval a poprosil ju, či by mi neposlala nejaké zaujímavé texty, ktoré by sa dali inscenovať. Poslala mi jej štyri posledné hry, z ktorých sme potom spolu vybrali **Status quo... pretože to samotné „status quo“ tej hry je zaujímavé. Niektoré scény z hry vznikali možno aj počas skúšok, je tam vidno vplyv hercov a veľká inšpirácia divadelným prostredím.**

V základe sa nám ale páčil princíp prevráteného sveta, kde sa ženy správajú k mužom tak, ako sa dnes zvyknú správať muži k ženám. Zároveň som dostal od Maje povolenie, aby sme hru nejako upravili a prispôbili lokálnym podmienkam. Vedeli sme, že napr. scény v divadle budeme chcieť ozvláštniť prínosom z hereckého súboru, aby sme ich naplnili autentickými zážitkami a situáciami. Pre mňa je výsledná inscenácia **Status quo hrou Maje Zade, ktorá je výrazne prispôbená na mieru nášmu prostrediu. Výrazne prispôbená nielen nami, ale aj žilinským súborom.**

Autorka Maja Zade spomínala, že text vznikol z jej skutočných dlhoročných skúseností a zážitkov,

z toho, čo prežívala v spoločnosti mužov. Bolo to vybublanie hnevu a uvedomenie si podvedomého strachu, s ktorým ženy dennodenne bojujú pri rôznych situáciách. Boja sa ozvať, pretože už dopredu je niekde v našej spoločnosti naprogramované, že ich hlas má menšiu váhu ako ten mužský. Tento text zároveň nie je úplnou novinkou, mal premiéru v roku 2019, ale jeho téma je pre našu spoločnosť, žiaľ, stále aktuálna. Až nadčasová. Mal si pred tým, ako sme hru vybrali, nejakú potrebu o tejto téme hovoriť a spracovať ju? **Status quo** je pôvodne označovaná ako súčasná komédia. Bolo твоjím zámerom sprostredkovať divákovi dôležitú tému cez pomerne pritažlivú formu komédie?

Tieto témy treba otvárať v spoločenskom diskurze, pretože sa stále točíme v kruhu a neposúvame sa bližšie k západným krajinám a ani celkovo v Európskej únii v rámci rovnoprávnosti a ľudských práv. Alebo aj vo všeobecnosti vo viacerých aspektoch, nielen tých mužsko-ženských. Divadlo má silu a aj výhodu v tom, že môže komunikovať vážne témy rôznymi umeleckými spôsobmi, a teda aj s nejakou nadsádzkou. Status quo je pre mňa skôr satirou ako komédiou, pretože, keď si uvedomíme, ako by sa

tie scény odohrávali v realite (nie otočené, ale v skutočnom svete), tak je to veľmi kruté, veľmi silné a zraňujúce. Nie je to komédia, v ktorej humor slúži iba na pobavenie, ale nesie so sebou aj niečo vážnejšie. Pohybujem sa v umeleckom prostredí aj v akademickom, pretože učím na škole, a myslím si, že potrebujeme otvárať nielen témy ako sexizmus, obťažovanie, ale stále sa stretávame aj so zneužívaním moci alebo s nejakou nadradenosťou starších a skúsenejších kolegov voči mladším neskúseným – či už mužom, alebo ženám.

Myslím si, že všetky prostredia v hre Status quo poukazujú na to, že by sme mali tieto témy a problémy začať brať vážnejšie a mali by sme ich riešiť. Častokrát len nad tým mávneme rukou a hovoríme si, že to je len akože, že vždy to tak bolo a nezmení sa to. Ale nikdy sa to nezmení, pokiaľ nebudeme mať nejakú snahu to zmeniť, alebo sa nad tým vôbec zamyslieť. Kde je tá hranica? Čo je ešte „okej“ a čo už nie je „okej“ v rámci tolerancie a diskriminácie? Hranica je stále len šedá zóna a nevieme si jasne určiť pravidlá. Minimálne nás to núti zamyslieť sa nad tým – ako by sa páčilo mne, keby sa ku mne niekto takto správal? Čo by som bol schopný vydržať? Čo by bolo pre mňa

príliš a ohradil by som sa. Alebo by som to chcel riešiť už nejakou oficiálnou cestou vo vyššej inštitúcii? Veľa ľudí sa bojí vôbec o tejto téme hovoriť, lebo majú pocit, že sú v nejakom ohrození a môžu napr. prísť o prácu.

Status quo tvoria tri striedajúce sa prostredia – realitná kancelária, drogéria a divadlo. Spomínal si, že si dostal od Maje Zade povolenie, aby text prešiel nejakou úpravou. Tá bola dôležitá už pri preklade, ktorý pre nás pripravovala Martina Vannayová. Niektoré humorné situácie alebo slovné hračky v otočených rodoch nefungovali v slovenčine tak ako v nemčine. V čom spočívali potom tie neskoršie dramaturgicko-režijné úpravy a do čoho si sa rozhodol zasiahnuť?

Áno, museli sme sa najmä popasovať so základnou mentalitou, pretože predsa len to Nemecko, a teda Berlín, má pravdepodobne inú atmosféru ako je v našej krajine. Nechceli sme, aby hra pôsobila, že sa odohráva niekde ďaleko na západe, ale naopak, aby bolo uveriteľné, že sa to môže diať tu. Takže sme sa snažili v jednotlivých prostrediach trochu približovať k slovenským reáliám. Bolo pre nás dôležité, aby sa divák mohol s každou situáciou stotožniť. A tie tri

prostredia vnímam trochu metaforicky. Drogéria je skôr hocijaká predajňa, prostredie, kde je dominantná šéfka, ktorá si myslí, že sa môže zamestnancov dotýkať, alebo nejakým spôsobom ich obťažovať. A teda v tom opačnom (skutočnom) garde – priestor, kde šéf obťažuje svoje zamestnankyne, pretože môže zneužívať svoju pozíciu vedúceho. Realitnú kanceláriu považujem zase za taký metaforický priestor korporátnej politiky, kde sú striktné pravidlá, kde sa netoleruje nič, čo by sa tolerovalo inde a možno iba navonok sa dbá na nejakú opatrnosť či vyváženosť. Opäť tu vidieť rozdiely vo finančnom ohodnotení či v nerovnocenných možnostiach kariérneho postupu. V realite ženy stále zarábajú menej, aj keď sú na rovnakej pozícii ako muži, alebo len zriedka majú šancu sa na takú pozíciu dostať. A tretie prostredie divadla je nám, samozrejme, asi najbližšie. Malo by byť slobodným a otvoreným priestorom, kde by si všetci mali byť rovní. Všetci by mali žiť v nejakej vzájomnej tolerancii a akceptácii. Čo na jednej strane síce funguje, ale pozorujeme tu skôr sexualizáciu herca/človeka ako objektu a to sa deje nielen v umení, ale všeobecne, či už ide o biznis, alebo televíziu. Vo výtvarnom umení sa neustále

Iveta Pagáčová, Tajna Peršić, Michal Koleják, Natália Fašánková,
Sandra Lasoková

otvára otázka objektivizácie ľudského tela. Človeka nevnímame ako ľudskú bytosť, ale skôr ako tú vonkajšiu stránku. Na hercov a herečky sú kladené vysoké fyzické nároky – čiže akoby mali vyzerať.

Každé prostredie má svojho mužského protagonistu – teda máme Miška 1, Miška 2 a Miška 3. Zámerom Maje Zade bolo, aby týchto Miškov hral jeden herec, ktorého u nás stvárňuje Peter Martinček. Snažili ste sa ho v každom prostredí odlišovať, alebo ten istý Miško prechádza plynule tromi prostrediami?

Ja si myslím, že Miško je taký nemecký „jederman“, teda ktokoľvek alebo akýkoľvek každý človek, každý muž. Miško predstavuje ženy v rôznych vzťahoch. Len je to teda v našom otočenom prípade muž. Jeden človek vhodený do toho prostredia a my sledujeme, ako sa k nemu správajú, ako na to reaguje. Tá odlišnosť medzi prostrediami je v tom, ako reaguje na to, čo sa deje. Či je dostatočne asertívny, silný, či s tým bojuje, alebo naopak, či tomu podľahne a nechá sa zmanipulovať, nechá sa zneužívať a znásilniť. Sú situácie, kedy nie je schopný sa brániť. Narúša mu to potom aj osobné vzťahy s manželkou

a tak ďalej. Alebo je to naopak muž, ktorý vycíti príležitosť, využije svoju fyziognómiu – svoje telo na to, aby niekam postúpil. Východisková situácia je pre všetkých troch Miškov rovnaká, ale postupom deja sa začínajú odlišovať. Ako taká pokusná myška, ktorú sledujeme. Dúfam, že Miškov vývoj sa skončí rôzne – ako tri rôzne postavy. O tomto sme sa rozprávali aj s Petrom Martinčekom počas skúšok. Ako budú jeho traja Miškovia reagovať? Zo začiatku sme tie tri prostredia skúšali oddelene a až nakoniec sme ich začali spájať dokopy.

Počas skúšania sme niektoré situácie aj otočili „naspäť do normálu“. Čo to prinieslo?

Keď sme situáciu čítali najprv tak, ako je napísaná, tak nám prišla vtipná, nevedomovali sme si úplne silu a dôsledok situácie. Potom sme to počas čítania otočili, povymieňali postavy – mužov čítali ženy a ženy mužov – zrazu situácia, ktorá sa nám zdala komická, bola drsná, veľmi nepríjemná. Až keď sme to vrátili „naspäť do normálu“ sme tomu skutočne porozumeli a aj herci si lepšie zapamätali emóciu toho opačného pohlavia.

Pre herca, ktorý tvorí troch Miškov a skoro vôbec neschádza

z javiska, je rola náročnou skúsenosťou, ale nie len v rámci formy, ale aj v rámci otočeného princípu. Rovnako to musí byť nové aj pre herečky, ktoré zrazu môžu preberať v každej situácii dominanciu a energiu. Pri skúšaní sme zistili, že sa automaticky dávame do rolí, ktoré máme predurčené. V tých modelových situáciách Maje Zade sa ženy prirodzene dávali skôr do úzadia...

Áno, je zaujímavé, že sme niekoľkokrát prišli na to, že keď sme robili scénu, kde sú muž so ženou na rande, tak herci podvedome stále ťahali tú situáciu v zmysle, že bol iniciátorom všetkého muž – čo sa bude robiť, o čom sa bude rozprávať. Keď túto situáciu zrazu Maja Zade otočila, bolo to počas skúšok celkom ťažké, pretože akosi prirodzene sa herečka dostane do submisívnej polohy a pritom by mala byť ona tá dominantná, ktorá to všetko vedie a určuje mantinely. Podvedome nás to zvädzalo pozrieť sa, ako tie jednotlivé situácie teda vyzerajú v skutočnosti a až vtedy dostali zmysel a začali fungovať.

Hra Status quo je napísaná v súčasnom jazyku, jedno prostredie strieda druhé a tretie, herci medzi týmito prostrediami plynulo prechádzajú a okamžite

sa musia presunúť alebo dostať z realitnej kancelárie do drogérie, potom naspäť do reality a následne do divadla. Autorkou scénického riešenia a aj kostýmov je Marija Havran. Ako ste sa spoločne rozhodli formálne a výtvarne uchopiť túto pomerne náročnú úlohu troch bezprostredne striedajúcich sa prostredí na jednom javisku?

My sme si na začiatku povedali, že Status quo nie je nejaký veľkolepý román. Nemá veľké dejové zvraty, alebo sa tam zásadne nevyvíja čas. Je to naozaj súčasná hra, ktorá má jednoducho dané status quo. Pozreli sme na ňu tak, že nejdeme vytvárať žiadne presné prostredia ani žiadne konkrétne zasadzovanie do doby. Nič realistické nie je potrebné. Skôr sme sa snažili nájsť veľmi jednoduchú metaforickú výtvarnú štylizáciu, ktorá by to celé prepojila a určila nejakú estetiku. Mali sme viacero nápadov, ale rozhodli sme sa pre vizuálny koncept, kedy to celé bude vyzerať ako nejaký model alebo skica. Scéna je vizuálne veľmi jednoducho zredukovaná na čierne čiary naskicované na žltom pozadí. Tvoria ju len také náznaky prostredí, interiérov, ktoré sa budú premieňať. Chceme radšej pracovať s predstavivosťou diváka, než by

sa niečo konkrétne popisovalo. Aj pri kostýmoch budeme oddelovať tri prostredia len jednoduchým znakom, kvôli množstvu prevlekov. Aby to pre diváka nebolo mäťúce a zároveň, aby to malo aj divadelný nadhľad. Marija veľa pracuje aj s recykláciou a upcyclingom. V poslednej dobe mi príde v divadle dôležité nevytvárať stále nové veci, nenakupovať nové a nové fast-fashion výrobky, ale snažiť sa kombinovať to, čo je k dispozícii na znovuvyužitie. Nesúvisí to s témou hry, ale pri vizuálnej stránke inscenácie sme sa snažili uvažovať v rámci týchto ideí.

Spomínal si na začiatku, že ste spolu so žilinským súborom na skúškach improvizovali a že výsledná inscenácia je obohatená o spoločný autorský vklad. Aké to bolo pre teba skúšobné obdobie a ako sa ti do tretice spolupracovalo so žilinským súborom?

Som tu tretíkrát, čo je znakom, že mi je tu dobre. Je pre mňa dôležité, aby to bolo tvorivé, aby to bolo kreatívne, aby to bolo uvoľnené, aby nebol nejaký zbytočný stres a hystéria. Chcel som hercov navnadiť či namotivovať, aby sa aj oni cítili slobodne, aby ich to bavilo a aby mali priestor tvoriť a vymýšľať. Možnosť improvizovať máme

najmä v prostredí divadla. Je pravda, že niekedy zámer nemusí vyjsť, keď si ľudia nesadnú a nezhodnú sa. Ale keďže som tu už tretíkrát, tak dúfam, že sa mi podarilo hercov uvoľniť. Povedal som si, že podme sa hrať s textom a podme ho vybudovať so svojím pohľadom. Zároveň cítim aj zodpovednosť voči autorke, aby jej idea bola dominantnejšia ako naša formálna voľnejšia úprava.

Zámerom je, aby si ľudia aj počas smiechu uvedomili alebo sa pozastavili nad desivou realitou. Nemáš obavy z toho, že diváci budú **Status quo** vnímať len ako komédiu?

Priznám sa, že keď som **Status quo** dočítal, tak som bol oveľa viac presvedčený, že je to komédia, ako keď sme začali skúšať. Teraz sa naopak trošku bojím, či niektoré situácie nebudú vyznievať až príliš vážne a dramaticky. Čiže skôr naopak. Podľa mňa je téma taká silná a niektoré situácie sú naozaj nepríjemné až odporné. Momentálne sa skôr snažím ustrážiť vyváženosť humoru so silnou témou. Aby nám ťaživá myšlienka nezabila ľahkosť textu. Myslím si, že je to naozaj taký ironický úšľabok autorky. Ako si aj, ty, hovorila, že si vybila tú frustráciu a tú zlosť cez situácie,

ktoré vyznievajú humorne, ale chcela poukázať na to, aké sú v podstate kruté.

Peter Martinček, Michal Koleják

Peter Martinček, Sandra Lasoková, Tajna Peršić

MARIÁN AMSLER 1979

vyštudoval divadelnú dramaturgiu a réžiu na VŠMU v Bratislave. Intenzívne tvorí v dvoch krajinách súčasne, ako hosť režíroval v mnohých českých a slovenských divadlách. Okrem súčasnej drámy sa vo svojej umeleckej tvorbe vracia k hrám Antona Pavloviča Čechova a k jeho motívom alebo k adaptáciám veľkých románov Leva N. Tolstého (*Vojna a Mier*, *Anna Karenina*). Inscenácie Mariána Amslera boli niekoľkokrát ocenené slovenskou divadelnou cenou Dosky (za predstavenia *Pohania*, *Platonov*, *Ivanov* a *Fanny a Alexander*). Je spoluzakladateľom a režisérom divadla Letí v Prahe. Od roku 2008 pôsobil ako interný režisér v HaDivadle v Brne a v rokoch 2010-2014 bol aj jeho umeleckým šéfom. V rokoch 2015 – 2018 bol režisérom a umeleckým šéfom v Divadle ASTORKA Korzo 90. Pôsobil ako docent na Vysokej škole muzických umení v Bratislave na Katedre réžie a dramaturgie. Od septembra 2024 začína učiť na pražskej DAMU, kde otvára nový herecký ročník. V Mestskom divadle Žilina režíroval inscenáciu *Prachy!* (2019) a *Anna Karenina* v adaptácii Armina Petrasa (2022).

Všimla som si, ako často váham pred tým, než začnem na stretnutiach rozprávať, zatiaľ čo moji kolegovia (muži) to nerobia, a ako sa často cítim povinná „byť milá“.

Maja Zade

Preklad z anglického rozhovoru pre The Berliner s autorkou hry Majou Zade.²

Čo vás inšpirovalo pri písaní prvých hier?

Obe hry, **Abgrund** a **Status quo**, vznikli z toho, že som bola nahnevaná na ľudí okolo mňa a aj na seba. Hru **Abgrund** som napísala po tom, ako som zažila niekoľko večerov, ktoré prišli zameniteľné v tom, o čom ľudia diskutovali a ako sa správali. Zakaždým som bola šokovaná povrchnými frázami, ktoré som sama povedala. Pri **Status quo** som myslela na mocenské štruktúry. Všimla som si, ako často váham pred tým, než začnem na stretnutiach rozprávať, zatiaľ čo moji kolegovia (muži) to nerobia, a ako sa často cítim povinná „byť milá“.

Použili ste divadlo ako terapiu pre vyrovnanie sa s vlastným hnevom?

Myslím si, že všetky hry, ktoré vychádzajú z hnevu, sú celkom dobré. Samozrejme, nemôžete napísať celú hru s pocitom hnevu, musíte si aj sadnúť a analyzovať. Ale pocit, že tu je niečo nespravodlivé, je dobrá počiatočná iskra.

Bolo #MeToo iskrou pre **Status quo**?

Napísala som ju tesne predtým. Najskôr som uvažovala o tom, že ju trošku „zdržím“, pretože som akurát napísala aj **Abgrund** a myslela som, že dve hry naraz by boli príliš. Ale potom Marius [von Mayenburg] povedal, že teraz je čas na **Status quo**. Samozrejme, že to istým spôsobom súvisí s #MeToo, ale asi to bolo len vo vzduchu. Veľa ľudí začalo byť čoraz viac nahnevaných na moc, na to, ako je distribuovaná a ako sa zdá, že sa veci vôbec nemenia.

Schaubühne – spolu s mnohými inými divadlami – môže pôsobiť ako klub chlapov...

V nemeckom divadle je to problém vo všeobecnosti. Je tu oveľa viac umeleckých šéfov, režisérov a uvádzaných dramatikov. Myslím si, že sa to musí zmeniť. A aj sa to deje. Do istej miery je súčasťou toho aj to, že v **Schaubühne** uviedli moju hru.

Mysleli ste už pri písaní na to, že by práve Marius von Mayenburg režíroval **Status quo**?

Nemyslela som na žiadneho režiséra, ale on bol prvý, komu som text ukázala. Sme priatelia a vážim si jeho názor. A hoci mám pocit, že potrebujeme viac režisérov, celkom sa mi páči, že to režíruje muž. Zároveň ma teší,

² <https://www.the-berliner.com/stage/good-plays-come-from-a-place-of-anger/>

Peter Martinček, Natália Fašánková

Peter Martinček, Iveta Pagáčová

že náš tvorivý tím je rovnomerne zložený z mužov a žien. Mám pocit, že hneď, ako sa pri **Status quo** dotkneme témy #MeToo, všetci začnú hovoriť, že by to mala režírovať žena. Ale o to nejde. Musia sa tým zaoberať muži aj ženy. Naše rozhovory počas skúšok boli naozaj zaujímavé a konštruktívne.

Uvažovali ste o tom, že by ste si aj režírovali vlastné hry?

Nie. Nie je to niečo, po čom by som túžila. Na skúškach, najmä teraz s Mariusom, ma veľmi baví sledovať nápady, s ktorými prichádzajú ostatní. Inscenácia vôbec nevyzerá tak, ako som si ju predstavovala počas písania. Veľmi sa mi páči, že aj ostatní do toho zapájajú svoju fantáziu. Mariusova réžia nie je veľmi naturalistická. Nepoužíva veľa rekvizít a nie je tam veľa nábytku. Dokonca je tam niekoľko piesní.

Bola Schaubühne jasnou voľbou pre váš dramatický debut?

Najskôr som si nemyslela, že by sa v Schaubühne mohla robiť niektorá z mojich hier. Veľmi som sa vyhýbala tomu, aby som ich niekomu ukázala. Mohli by mi povedať, že sú naozaj zlé. Myslela som si, že budem viac uvoľnenejšia, ak ich budú inscenovať niekde inde. Nakoniec

som ich dala prečítať Thomasovi [Ostermeierovi], ktorý ma o to požiadal, a potom sa všetko udialo už pomerne rýchlo. Dnes cítim, že Schaubühne je to správne miesto, pretože, samozrejme, spolupracujeme už veľmi dlho a máme podobný vkus a záujmy.

je dramaturgička a dramatička, ktorá vyrastala v Nemecku a Švédsku. Vyštudovala anglickú literatúru na Londýnskej univerzite a na Queen's University v Kanade. Maja tiež vyštudovala aj divadelnú produkciu na Royal Academy of Dramatic Art v Londýne. V rokoch 1997 až 1999 pôsobila ako senior lektorka v Royal Court Theatre v Londýne. Od roku 2012 prednáša na Divadelnej škole v Malmö a na Edinburskej univerzite. V roku 2022 sa stala hlavnou dramaturgičkou v Schaubühne v Berlíne, kde pôsobí už od roku 1999. Okrem práce v Schaubühne pracovala aj ako dramaturgička v tvorivom tíme s Michaelom Thalheimerom v štokholmskom Dramaten. Maja Zade pravidelne prekladá dramatické texty Larsa von Triera a Caryl Churchill zo švédčiny a angličtiny do nemčiny. Prekladá aj domácich dramatikov ako sú Marius von Mayenburg, Lars Noren a Falk Richter do angličtiny. V roku 2019 začala písať divadelné hry (Status quo, Abgrund, Ödipus, Reden über sex). Všetky mali premiéru v Schaubühne, boli preložené do viacerých jazykov a hrajú sa po celom svete.

Čo ak nám len chýba ženská perspektíva?

V nasledujúcej časti nájdete myšlienky a úryvky z knihy **Caroliny Criado Perezovej** s názvom **Neviditeľné ženy**, v ktorej skúmala skreslené údaje formujúce náš svet podľa potrieb mužov.

Juliána Brutovská, Peter Martinček, Natália Fašánková,
Tajna Peršić, Ada Juhássová

„V zaznamenaných dejinách ľudstva nám väčšinou isté informácie v značnej miere chýbajú. Už od čias teórie muža-lovca venovali kronikári minulosti len málo priestoru či už kultúrnej, alebo biologickej úlohe žien v evolúcii ľudstva. Namiesto toho ľudský druh vo všeobecnosti reprezentovali muži. A keď sa pozrieme na životy tej druhej polovice populácie, často nachádzame len prázdno.

Takéto prázdne miesta sú všade, naša kultúra je nimi prelezená skrz-naskrz. Vo filmoch, vede, v novinách, literatúre, mestskom plánovaní i v ekonomike. V príbehoch, ktoré si rozprávame o našej minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Všetky sú poznačené, priam deformované „absenciou“ žien.

Neúplnosť týchto údajov nie je len otázkou prázdna. Všetky tie prázdne miesta a absencie majú svoje dôsledky. Každý jeden deň vplyvajú na ženské životy. Nemusí ísť o významný vplyv, ženy sa možno len trasú v kanceláriách, v ktorých je teplota nastavená podľa mužského teplotného štandardu, možno len s problémami dosahujú na najvrchnejšiu poličku umiestnenú vo výške bežného muža. Rozhodne otravné, nepochybne nespravodlivé, no nie život

ohrozujúce. Je to nič v porovnaní s autonehodou vo vozidle, v ktorom bezpečnostné opatrenia nerátajú so ženskými mierami. Nič v porovnaní s nediagnostikovaným infarktom, pretože vaše symptómy niekto považoval za „atypické“. Pre tieto ženy môže mať život vo svete vybudovanom podľa mužských údajov smrteľné dôsledky.

Na margo chýbajúcich informácií o rodoch je veľmi dôležité podotknúť, že zvyčajne nie sú dôsledkom zákerného, dokonca ani úmyselného správania. Práve naopak, sú jednoducho produktom takého spôsobu premýšľania, aký tu máme už celé tisícročia, čiže produktom nepremýšľania. A to dokonca dvojnásobného - muži sú braní do úvahy automaticky a ženy vôbec. Keď sa povie človek, celkovo vzaté tým totižto myslíme muža.

Simone de Beauvoirová o tom slávne prehovorila v roku 1949, keď napísala: **„Ľudské pokolenie je mužské a muž ženu nedefinuje ako jej vlastnú osobu, ale ako svojho príbuzného. Nie je považovaná za autonómnu bytosť. On je Predloha, on je Absolútny ona je tá Druhá.“**

Pri navrhovaní funkčného sveta pre všetkých potrebujeme, aby sa k slovu dostali aj ženy. Ak

o veciach, ktoré vplývajú na každého z nás, rozhodujú len bieli, telesne zdatní muži (a v deviatich z desiatich prípadov Američania), predstavuje to informačný nepomer, tak ako je informačným nepomerom nezhrmažďovanie informácií o ženských telách na účely medicínskeho výskumu. Keď sa do úvahy neberie ženská perspektíva, vytvára to obrovskú záplavu neúmyselnej mužskej zaujatosti, ktorá sa pokúša (a často to nemyslí vôbec zle) vydávať za rodovo neutrálnu. Presne to mala na mysli Beauvoirová, keď vyhlásila, že muži si zamieňajú svoj uhol pohľadu za absolútnu pravdu.

Muži zabúdajú zohľadniť čisto ženské záujmy a pritom ide o širokú škálu oblastí, no pri čítaní si začnete všimnúť tri, ktoré sa vynárajú znovu a znovu – ženské telo, príťaž s povinnosťami za neplatenú ženskú prácu v domácnosti a mužské násilie na ženách. Sú to veľmi dôležité záležitosti, týkajú sa každej oblasti nášho života, vplývajú na všetky naše zážitky od cestovania v hromadnej doprave cez politiku, pracovný život až po lekárske zákroky. Muži však na ne zabúdajú, pretože oni nemajú ženské telá. Muži robia len zlomok neplatenej práce, ktorú vykonávajú ženy. Tiež sa stretávajú s mužským násilím, no

to sa prejavuje inak ako mužské násilie na ženách, a tak sa tieto rozdiely aj naďalej ignorujú a my sa aj naďalej správame, ako keby mužské telo a všetko s ním spojené bolo rodovo neutrálné. Aj to je forma diskriminácie žien⁵.”

„K dispozícii máme nepopierateľné údaje – v budovaní, plánovaní a rozvíjaní nášho sveta musíme začať brať do úvahy ženské životy. Najmä musíme začať vnímať tri hlavné témy, ktoré definujú vzťah žien so svetom.

Prvou z týchto tém je ženské telo, teda presnejšie jeho neviditeľnosť. Pravidelne sa, či už v medicíne, technike, alebo architektúre, zabúda prispôsobovať dizajn jeho proporciám. Vytvárame tým svet, ktorý je pre ženy menej priaznivý a je pre ne nebezpečnejšie orientovať sa v ňom. Vedie to k zraneniam pri práci a k autám, ktoré neboli navrhnuté pre naše telá. Vedie to k úmrtiam po liekoch, ktoré nezaberajú. Vytvára to svet, do ktorého ženy jednoducho ktovieakto nezapadajú.

Druhou témou je sexuálne násilie na ženách – ako ho nezaznamenávame, neberieme ho do úvahy pri dizajnovaní sveta, čím umožňujeme obmedzenie ženskej slobody. Ženská biológia

nie je dôvodom ženských znásilnení. Nie je dôvodom, pre ktorý ženy na verejných priestranstvách zastrašujú a napádajú. Nedeje sa to kvôli ich rodu, ale kvôli pohlaviu, teda kvôli sociálnemu významu, ktorý sme mužským a ženským telám pripísali. Funkčné rodové rozdelenie si vyžaduje, aby bolo jasné, ktoré telá vyvolávajú aké zaobchádzanie. Ako sme videli, „len pri pohľade na ženu v určitom kontexte si automaticky vybavíte niekoľko konkrétnych súborov vlastností a schopností“. Automaticky ju označíte ako osobu, ktorej môžete skočiť do reči. Na ktorú môžete pokrikovať. Ktorú môžete prenasledovať. Ktorú môžete znásilniť. A možno len ako osobu, ktorá vám má uvariť čaj.

Postupne prechádzame k tretej téme, pravdepodobne tej najdôležitejšej, keď hovoríme o miere, do akej vplýva na ženské životy po celom svete – neplatená ženská práca v oblasti starostlivosti. Ženy robia oveľa, oveľa viac, ako by v tejto oblasti bolo spravodlivé. Ide o potrebnú prácu, bez ktorej by sa naše životy zosypali ako domčeky z kariet. Podobne ako pri mužskom násilí na ženách, ženská biológia nie je dôvodom, prečo sme my skončili ako skupina, ktorá má utierať zadky. Od chvíle, keď

dieťa zaradíme k ženskému rodu, je vychovávané tak, aby túto úlohu očakávalo a nakoniec ju akceptovalo. Keď ženu zaradíme k ženskému rodu, stáva sa to dôvodom, prečo ju v kancelárii vnímajú ako človeka, ktorý je najvhodnejší na to, aby po každom upratoval. Ona najlepšie zvládne napísať narodeninové a vianočné prania manželovej rodine či postarať sa o ňu, keď ochorie. Ona zvládne, keď jej budú platiť menej. A po narodení detí zvládne prejsť na skrátenejší úväzok.

Ak nezhrmažďujeme údaje o ženách a ich životoch, znamená to, že z diskriminácie na základe pohlavia a rodu aj naďalej robíme prirodzenú vec a zároveň to vôbec nevnímame ako diskrimináciu. Prípadne to tak nevnímame práve preto, lebo sme už z toho urobili prirodzenú súčasť života. Je to očividné, bežné, vždy to tak bolo, prečo sa teraz obťažovať a riešiť to? Taká je ironická skutočnosť životov žien - na jednej strane sú neuveriteľne viditeľné, keď sa k nim ostatní chcú správať ako k podriadenej sexuálnej triede, na druhej strane sú neviditeľné vtedy, keď by sa to rátalo – teda keď by ich mali brať do úvahy.

Pri písaní tejto knihy som sa často stretávala ešte s jednou témou – výhovorky. Najčastejšie sa využíva tvrdenie, že je príliš komplikované

Ada Juhásová, Juliána Brutovská, Michal Koleják, Sandra Lasoková, Peter Martinček

Iveta Pagáčová, Peter Martinček, Michal Tomasy

ženy odpozorovať a zaznamenať. Hovorí to všetci od projektantov dopravy cez lekárske výskumníkov až po technických vývojárov. Všetci si lámali hlavu nad Freudovu „záhadu ženskosti“, no nakoniec ich to len zmiatlo a záhada zvíťazila. Ženské telá sú príliš nestále, príliš menštruačné a príliš hormonálne. Ženské cestovateľské zvyky sú nepredvídateľné, ich pracovné harmonogramy nenormálne, ich hlasy privysoké. Dokonca aj keď začiatkom 20. storočia vplyvný švajčiarsky architekt Le Corbusier navrhoval štandardný ľudský model na využitie v architektúre, nad použitím ženského tela „uvažoval len oneskorene a ako zdroj proporčionalnej harmónie ho zamietol“. Ľudstvo teraz reprezentuje chlap vysoký meter osemdesiat, so zdvihnutou rukou (aby dočiahol na najvyššiu poličku, na ktorú ja nikdy nedočiahnem).

Všeobecný konsenzus je jasný – ženy sú abnormálne, atypické, jednoducho celé zlé. Prečo nemôže byť žena podobnejšia mužovi? Nuž, ospravedlňujem sa za našu záhadnosť v mene všetkých žien, ale nie, nie sme také, a nie, nemôžeme byť viac ako muži. Je to realita, s ktorou sa musia vyrovnávať vedci, politici a technici. Áno, čo je jednoduchšie, je ľahšie. Jednoduchšie je aj lacnejšie.

Jednoduchšie však nie je odrazom reality.

Existuje aj lepší spôsob. A je celkom jednoduchý – musíme zvýšiť ženské zastúpenie vo všetkých životných sférach. Čím viac žien zastáva mocenské či vplyvné pozície, tým je očividnejší ďalší vzorec ženy jednoducho na existenciu žien nezabudnú tak ľahko, ako to očividne dokážu muži⁶.

⁵ PEREZ, 2021, STR. 9-10

⁶ PEREZ, 2021, STR. 350-351

Natália Fašánková, Juliána Brutovská, Iveta Pagáčová

Zdroje

<https://www.schaubuehne.de/en/blog/statusquo.html>

CRIADO-PEREZ, Caroline.
Neviditeľné ženy : odhalte
skreslené údaje, ktoré formujú
svet podľa potrieb mužov.
Vydanie 1. Bratislava: Grada
Slovakia, 2021. 359 strán.
ISBN 9788080901592.

Natália Fašánková, Sandra Lasoková, Ada Juhásová,
Juliána Brutovská, Iveta Pagáčová

Ada Juhásová, Peter Martinček

Bulletin k inscenácii

Status quo

NAPÍSAĽA A ZOSTAVILA Daniela Brezániová

FOTO Robert Tappert

GRAFICKÝ DIZAJN Marcel Benčík

Mestské divadlo Žilina

Horný val 3, 010 01 Žilina

mobil 0911 148 446

e-mail pokladna@divadlozilina.eu

web www.divadlozilina.eu

RIADITEĽ DIVADLA Michal Vidan

UMELECKÝ ŠÉF Eduard Kudláč

Zriaďovateľom Mestského divadla Žilina je mesto Žilina.

Partneri

:RÁDIO REGINA®

:RÁDIO_FM

Žilina

plan.art

Michal Tomasy, Peter Martinček

